

конфронтації.

Висловлення, що не містять лексичних одиниць – об'єктиваторів концептуального знання репрезентують *імпліцитні мовленнєві стратегії*, котрі ми розподіляємо на *конвенціолізовані* та *неконвенціолізовані*. Перші подані висловленнями, котрі своїми властивостями сигналізують дискурсивний смисл, що може бути введеним *інференційно*. Для стратегії конфронтації такими є різнорівневі характеристики *ненормативності*, оскільки увічність визнана нормою в англомовному соціумі, а конфронтація виступає її антиподом. Неконвенціолізовані мовленнєві стратегії репрезентовані висловленнями, що не містять ані експліцитних, ані імпліцитних вербальних опор дискурсивних смислів. Тут побудова смислу відбувається емерджентно на підґрунті *пресупозиційного* виведення. Глобальна / локальні стратегії конфронтації залучають імпліцитні мовленнєві стратегії обох типів.

Із викладеного випливає, що розпізнання / передавання дискурсивних стратегічних конфронтаційних смислів потребує від перекладача суттєвих зусиль зокрема: (1) когнітивних операцій умовиводу (інференційного / пресупозиційного виведення смислу); (2) пошуку адекватних комунікативних одиниць у цільовій мові, котрі у максимальному ступені збіжні із сегментом конфронтаційного смислу (локальною стратегією) та формою його відтворення (конвенціолізованою / неконвенціолізованою мовленнєвою стратегією).

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В.И. Сложные речевые единицы (прагматика английских асиндетических полипредикативных). – К.: Высшая школа, 1989. – 132 с.
2. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. – М.: Просвещение, 1969. – 213 с.
3. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі. – Харків: Константа, 2004. – 292 с.
4. Морозова О.І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови): Автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2008. – 32 с.
5. Рудяков А.Н. Язык или почему люди говорят (опыт функционального определения естественного языка). – К.: Грамота, 2004. – 224 с.

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МАЛОГО ЖАНРУ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Чепелюк А.Д. (Суми)

Кожний текст являє собою певну синтактико-семантико-прагматичну єдність, передбачувана інтерпретація якого вже є частиною самого процесу творення тексту. Всі тексти адресуються певному читачу, від якого очікується та чи інша інтерпретація тексту. Це невідмінна умова функціонування тексту – проміжної ланки в комунікативному ланцюгу: автор(адресант)- текст (повідомлення) – читач (адресат). При підході до оцінювання та поділу текстів з перекладацько релевантної точки зору та з урахуванням прагматики впливу на читача, тексти можуть бути поділені на інформативні, експресивні, оперативні та аудіо-медіальні. Четвертий тип – аудіо-медіальні – це тексти, які можуть сприйматися лише в сполученні з невербальними засобами. Яскравими прикладами таких текстів може бути конкретна поезія (Konkrete Poesie) в німецькій літературі, де два-три та навіть одне слово при такій невербальній підтримці як певне графічне розташування може утворювати ТМФ (текст малої форми). За своєю комунікативною функцією аудіо-медіальні тексти можуть бути віднесені до одного з перших трьох типів, здебільшого до експресивного та оперативного.

Інформативний текст апелює в першу чергу до інтелекту, експресивний – до духу, до емоційної сфери; оперативний впливає на думки, позицію, точку зору, емоції адресата. Останній є домінуючим елементом мовленнєвого комунікативного акту. Оперативний текст спонукає читача до "лівої відповіді", до мовної, вербальної чи мисленнєвої реакції. Отже, якщо розглядати ієрархію текстів в цілому, то можна визначити місце ТМФ між експресивними та оперативними текстами.

ТМФ в німецькій мові – це і так звані Kurze Erzählungen (коротке оповідання), Moderne Mischform (сучасна змішана форма), Fabel (байка), Parabel (притча), Anekdote (жарт), Witz (анекдот, жарт), Kurzgedichte (короткі вірші), Konkrete Poesie (конкретна поезія), Sprichwort (прислів'я) і Aphorism (афоризм). Цікавим явищем серед ТМФ є афористичні висловлювання. Афоризм (від грецького *ἀφορισμός* – визначення, вислів) – короткий влучний оригінальний вислів. Афоризм може бути римованим і не римованим.

Zur Weggenossenschaft gehören beide Gaben-

Nicht bloß ein gleiches Ziel, auch gleichen Schritt zu haben, (Friedrich Rückert).

Zehn Küsse werden leichter vergessen als ein Kuss, (Jean Paul).

Перші афоризми не мали віршованої форми, це були повчання в галузі медицини, які приписувалися Гіппократу (470-377 р. до нашої ери). У 16 столітті з'являються наукові, філософські афоризми, які набирають літературної форми. У німецькій мові афоризм став популярним з самого початку свого існування. Засновником афористичного жанру в німецькій літературі є Георг Крістоф Ліхтенберг (1742-1799), у творчій спадщині якого налічується більше двох тисяч афоризмів різної тематики. Афоризм – мала літературна форма, яка характеризується відсутністю фабули, сюжету, наявністю фреймів, топіків. Як правило, афоризми мають різні рівні прочитання. При прочитанні поверхневого шару без перетлумачення слів афоризм перестав би бути літературним твором. Що ж робить тексти даного жанру художніми? По-перше, це їх автономність, по-друге, фонетичне оформлення: рима, інтонація, логічний наголос, паузи. Саме пауза дає можливість виділити головне,

звернути увагу на те, що підлягає переосмисленню. По-третє, багатопланове прочитання зумовлюється наявністю синонімічних значень одного й того ж слова, метафоризацією та метонімізацією ключових слів. Пор.: нім. *Wer immer angelt (arbeitet, schuftet, verdient ... geschickt ist, Glück hat, Geduld hat....)*.

Dem nimmer mangelt

За своєю структурою афоризми можуть мати здебільшого два або три компоненти, які протиставляються, порівнюються чи йдуть один за одним по висхідній, створюючи напруження. Читач вільний у виборі варіанту (варіантів) прочитання, тобто декодування, він сам активує той чи інший текстовий рівень. Підказками в цьому йому слугують риторичні фігури: антитеза, парадокс, паралелізм, анафора, хізма та ін.

Наприклад:

а) порівняння: *Regierungen sind Segel, das Volk ist Wind, der Staat ist Schiff, die Zeit ist See* (Ludwig Börne).

б) анафора: *Sind meine Reime gleich nicht alle gut und richtig,*

So sind die Leser auch nicht alle gleich und tüchtig (Fr. von Logau).

в) антитеза: *Die Vorsicht ist einfach, die Hinterdreinsicht vielfach* (Fr. von Logau).

Афоризм - це завжди загострення, перебільшення. *Was hilft mir die Weite des Weltalls, wenn meine Schuhe zu eng sind.*

Афоризм має дві мети: формулювання певного досвіду чи усвідомлення якоїсь істини та знаходження певної форми, яка відповідала б цьому досвіду (думці). Як і кожний текст, афоризм вимагає "свого" читача. Крапка в кінці афоризму - це не кінець, а початок переосмислення читачем прочитаного, доповнення його власними фреймами. Роль читача - розгорнути подану тезу на основі власного досвіду, знаходячи у сказаному свою правду, свою оцінку об'єктивної реальності.

З одного боку, сама абстрагована думка, ідея проходить ще і ще раз перевірену прагматикою, прозою конкретних подій та вчинків, з іншого - читач озброюється ним же перевіреним на достовірність еталоном у вигляді афористичного висловлювання. Сприйняття читачем, як учасником комунікації, малого тексту можна порівняти із спогляданням картини: явища чи предмети, що оточують глядача, постають перед ним на картині обрамленими, на них фокусується увага. Якщо при читанні широкоформатних текстів читач виходить на вищі рівні абстрагування поступово, то афоризм одразу піднімає читача на найвищий рівень абстрагування, привертає увагу лаконічністю, бере в полон художньою формою та спонукає до дії глибиною думки. Інакше кажучи, текст накладається на той чи інший досвід, на певний рівень інтелекту, отже, при кожному новому прочитанні, одному і тому ж самому поверхневому змісті, глибинна структура буде являти собою дихотомію авторського висхідного імпульсу та інтертекстуальної компетенції читача. Якщо більші тексти створюють певні обмеження, де кожна нова деталь сюжету спрямовує думки в певне русло, то в текстах малого жанру спостерігається обернена залежність: чим менший текст, тим більша роль читача, тим більше чистого поля, яке читач заповнює власними враженнями, емоціями, спогадами і т.д. Читач може при цьому згоджуватися чи не згоджуватися з даною сентенцією, але в тому то й сила малих текстів, що в них настільки акумульований досвід покоління, що важко уявити заперечення. Отже, дані тексти ставлять вищу планку для читача, вони розраховані на читача, який може дотягнутися до заданого рівня абстрагування, читач - співавтор, він розгортає текст у певних часово-просторових рамках.

Особливостями афоризмів зумовлені різні підходи до їх перекладу. Переклад афоризму може бути еквівалентним, якщо в мові перекладу знайдеться рівнозначний відповідник. Повні еквіваленти можуть існувати в різних мовах, якщо афоризми мають спільні корені, походження. *Wer will, der kann. - Хто хоче, той може.* При перекладі частковим відповідником зберігається зміст, функція, стилістичне забарвлення виразу, проте вираз мови перекладу може мати інший образний зміст. Наприклад, *Wer immer angelt, dem nimmer mangelt. - Хто ледарем не буде, той завжди щось здобуде.* Або: *Хто не працює, той не їсть.* Одним з варіантів перекладу є калькування, при цьому зберігається національний колорит та реалії. Афоризм відтворюється адекватно. При цьому, як правило, вказується, кому належить вислів.

Пор.: нім. *Wer fremde Sprachen nicht kennt,*

Weiss nichts von seiner eigenen.

Гете сказав: *"Хто не знає іноземних мов, не знає нічого про свою рідну"*. При неможливості дослівного калькування здійснюється описовий переказ змісту висловлювання.

При перекладі може в більшій чи меншій мірі відтворюватися зміст, метафоричне переосмислення, ритміка, рима. У такому випадку переклад сприймається як афоризм у мові перекладу. При цьому важливо, щоб прагнення зберегти поверхневий шар, не зменшило або навіть не звело нанівець глибинний шар вислову, бо в такому випадку афоризм перестане бути афоризмом. Можна змінити сигніфікат і референцію, але не смисл.

Пор.: нім.: *Wer der Natur Laterne*

Geht nach, irrt selten ferne.

укр.: *Кому природа світить як маяк,*

В дорозі не заблудиться ніяк.

Природи книгу хто читає,

Стежину вірну вибирає.

Той, хто природи часточкою буде,

Собі порадирика в житті добуде.

Той, хто природі другом гарним є,
Свою стежину завжди віднайде.

У наведених прикладах збережено ідею та лексичну еквівалентність: *die Natur* - природа, *gehen* - йти, дорога, стежина. Переклад відповідає оригіналу як у широкому так і у вузькому значенні. Збережено також риму як композиційну основу.

Отже, афоризми - це сентенції, які завдяки своїй компактності швидко запам'ятовуються, не полишають читача, не розтікаються у просторі й часі, залишаються з ним, слугують йому дороговказом і саме в цій ролі вони стоять ближче до оперативних текстів, по своєму оформленню - до експресивних. В цілому ж вони є надзвичайно цікавим жанром ТМФ, як з точки зору лінгвістики, так і з точки зору перекладознавства.

КВАНТИТАТИВНИЙ АСПЕКТ АНГЛІЙСЬКИХ СУБСТАНТИВАНТІВ

Чернюк Н.І. (Суми)

Значна кількість лінгвістів схиляються до думки, що англійський іменник є тією частиною мови, яка з легкістю приймає у свій арсенал слова будь-яких граматичних класів за умови, що ці слова здатні виконати у реченні ту функцію, яку виконує іменник.

Мета даної роботи - розглянути англійські субстантиванти під кутом зору їх кількісного буття.

Пронизуючи іменну систему в цілому, поняття числа вступає у взаємодію з загальнокатегоріальним значенням константи кожної частини мови. У парадигмі іменника така взаємодія здійснюється шляхом співвідношення значення числа зі значенням предметності. Кількісне подвоєння, потроєння і т.д. в іменниках передбачає додавання єдиносзначних дискретних об'єктів, сума яких, якщо вона не містить конкретизуючих індикаторів, завжди дорівнює абстрактній множинності. Будь-яке уточнення кількісного потенціалу такої множинності здійснюється шляхом синтаксичної сполучуваності з елементами поля кількості.

На відміну від іменника, ознака як домінуюче значення константи прикметника по-іншому співвідноситься зі значенням кількості. Його кількісні градації не залежать від числа складених у множинність об'єктів, наділених певною якістю.

Прикметникові властиво передавати лише ті відношення, які не виходять за рамки певної якості і носять у ньому характер кількісного нагнітання. Пор.: *nice-nicer-the nicest*, або сполученням з інтенсивами типу: *rather nice, awfully nice, damned nice*.

У випадку субстантивації прикметника, останній міняє характерну для нього якісну основу. Тоді зміни в семантиці позначаються на репрезентації їх квантитативного статусу і викликають відповідні зміни в граматичному оформленні їх кількісного прояву.

При повному переході в іменник субстантивант набуває всю парадигму форм іменника і відображає кількісні відношення по аналогії з конкретними злічувальними іменниками з числовою опозицією «один» - «більш, ніж один», віддзеркалюючи при цьому принципи єдиносзначного додавання.

Субстантиванти номінують назви людей на основі якоїсь властивої їм ознаки:

а) особи, що сповідують певну політичну доктрину: *a Radical, a Liberal, a Socialist, a Conservative* і т.п. Пор.: *He was too old to be a Liberal. Where I went canvassing in the town they were all Liberals. 'Only M. Mont I thought you were a socialist'. Why not vote with Liberal Conservatives?'*

б) особи, що знаходяться у певних відношеннях з законами держави: *a criminal, a detective*. Нанп.: *He said he was an abandoned criminal, a regular Don Juan... No doubt there were criminals who could have made good use of a youth with such a guileless air. 'He is a reactionary', said Soams;*

в) особи - прихильники релігійної чи естетичної течії: *a Catholic, a Protestant, a Christian, a Lutheran, a heretic, a schismatic, a fanatic, a solitary, a tractarian, a Rafaelite*. Нанп.: *How these Christians funk death! 'A few fanatics would hold on...'*

г) особи певного соціального стану чи вікового статусу: *an equal, a better, a worthy, a noble, a royal, a principal, a subordinate, a chief (a junior, a senior, a superior, an inferior* - що є словами іншомовного походження). Нанп.: *As the oldest man in the camp, he was entitled to talk to her as a man and an equal ... he was wreathed among his equals, who scorned him ... he...found himself respecting Morgon and being rather afraid of that worthy... The gusto of the marvelous was innate in these sable worthies;*

д) особи, у яких наіменована якість репрезентує часову або локальну ознаку: *an ancient, a modern, a native, a Florentine, an Icelandic* і т.п. Пор.: *And what was worse, she could see herself seeing it - a triple distilled modern, so subtly arranged in life... 'Come, come, you've got to give the moderns a chance'. Born a native of South Ohio, he had been raised and educated there. She had been careful not to interfere with her natives in any of their own ways and customs;*

е) особи, що наділяються певними якостями з урахуванням зовнішності чи ставлення до них оточуючих: *a dear, a pretty*. Пор.: *Oh, yes, Michael's a dear. The old dears walked out in the middle of act two;*

ж) особи, розділені за расовим чи національними ознаками, типу *a black, a white, an Aryan, a Russian*. Нанп.: *An aged black soon appeared... The blacks didn't know what to make of it. It is the will of the God that we should be different.' - 'And the whites rich?'*

з) особи, розділені за ознакою статі: *a male, a female*. Нанп.: *I think it's revolting the way these young*